

УДК 336.74:338.436

DOI: 10.18524/2413-9998/2019.1(41).173515

О. П. Радченко,

кандидат економічних наук

доцент кафедри економіки та управління

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Французький бульвар, 24/26, 65058, м. Одеса, Україна,

e-mail: rap_1@ukr.net

О. О. Сурмай,

1-й курс магістратури,

спеціальність «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,

Французький бульвар, 24/26, 65058, м. Одеса, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ПРОДУКЦІЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджуються особливості формування цін на сільськогосподарську продукцію. Розглянуті причини і наслідки помітного коливання в динаміці цін на окремі види продукції. Показано зростання впливу на процес ціноутворення зовнішньоекономічних операцій, концентрації виробництва сільськогосподарської продукції. Критично розглядається поширена в багатьох публікаціях теза про наявність диспаритету цін на сільськогосподарську і промислову продукцію. Зроблено висновок про посилення позицій сільськогосподарських підприємств у процесі формування цін на їхню продукцію. Індикатором цього процесу є підвищення варіації цін реалізації продукції в розрізі окремих виробників та їх груп.

Ключові слова: сільськогосподарське підприємство; сільськогосподарська продукція; ціна реалізації; варіація цін; диспаритет цін.

Постановка проблеми у загальному вигляді. З посиленням соціальної політики держави у сфері продовольчої безпеки і необхідністю розвитку вітчизняної аграрної галузі проблеми ціноутворення на продукцію аграрних підприємств здобувають особливу значимість. У цей час принципи встановлення цін нерідко суперечать інтересам держави і суспільства, не сприяють розвитку інноваційної складової аграрної сфери. Вітчизняні аграрні і переробні підприємства при встановленні цін керуються застарілими витратними методами, не виробляють довгострокову стратегію ціноутворення, засновану на оцінці широкого комплексу ціноутворюючих факторів. Це обумовлено

наявністю об'єктивних передумов: відсутністю необхідної державної підтримки розвитку аграрної сфери в інноваційному напрямку, включаючи розвиток аграрної науки; низькою продуктивністю рослин і тварин; жорсткою конкуренцією і демпінгом у більшості сегментів аграрного ринку, де превалує вітчизняна продукція.

Недооцінка значимості цінових процесів як з боку комерційного сегменту, так і державних органів влади призвели до ряду негативних наслідків в умовах економічної кризи. Ціни на продовольство зростають, аграрна галузь зазнає фінансових труднощів, а якість продовольчого забезпечення населення знижується.

Економічна криза, зниження попиту визначають необхідність формування гнучкої цінової політики в аграрних підприємствах. У період різких кон'юнктурних змін необхідна розробка чітких правил цінової поведінки, що враховує можливість коректування цін і впливу на цінність продукту для споживача. Це сприяє зниженню ризику втрати конкурентоспроможності й забезпечує своєчасне цінове реагування на зовнішній виклик.

Ціни на сільськогосподарську продукцію є найдинамічнішою характеристикою аграрного ринку. Вони чутливо реагують на вплив численних економічних, технологічних, погодних, соціально-політичних чинників й у свою чергу визначають вектори і темпи розвитку окремих сільськогосподарських галузей, рівень продовольчої безпеки країни. Значна диференціація та коливання в динаміці цін реалізації сільськогосподарської продукції свідчать про слабку керованість процесами на агропродовольчому ринку. Це породжує нестабільність, яка знижує інвестиційну привабливість аграрного сектору, посилює диспропорції в розвитку окремих його складових. Цінова нестабільність посилилася у зв'язку з глибокою економічною кризою в Україні, що зумовлює необхідність продовження системного аналізу причин і наслідків процесів, пов'язаних із формуванням цін на продукцію сільськогосподарських товаровиробників [17].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування цін на сільськогосподарську продукцію, вплив цінового механізму на розвиток аграрного сектору України є предметом досліджень багатьох вітчизняних учених. Серед опублікованих останніми роками праць варто виділити ґрунтовний доробок М. М. Артуса, Р. Ф. Бруханського, В. Б. Ваврика, В. В. Гудака, Є. М. Кирилюка, М. З. Матвійчук, М. К. Пархомця, Б. Й. Пасхавера, Є. А. Фірсова, О. М. Шпичака тощо. Вони на належному рівні опрацювали теоретичні аспекти формування цін на сільсько-

господарську продукцію в контексті теорії вартості [2, 5, 12, 16], розглянули принципи та особливості функціонування механізму ціноутворення в аграрному секторі [9].

Загалом дослідники характеризують ціновий механізм в аграрному секторі як такий, що не забезпечує прийняттого рівня дохідності сільськогосподарських виробників [3, 5, 8, 14]. У працях вітчизняних економістів-аграрників набула поширення теза про диспаритет цін на сільськогосподарську і промислову продукцію, який зачіпає інтереси агровиробників [1, 8, 11] і не тільки не згладжується, а й посилюється [3]. У зв'язку з цим учені обґрунтовують необхідність активного впливу держави на процес ціноутворення в аграрному секторі, вказуючи механізми, які при цьому можуть бути задіяні [6, 9, 16]. З іншого боку, зустрічається критична оцінка пропагованих у наукових публікаціях заходів із державного регулювання цін [2].

Також слід враховувати, що останнім часом спостерігаються суттєві зміни у впливі окремих чинників на формування цін на сільськогосподарську продукцію. Це вимагає продовження дослідження відповідних процесів.

Ціноутворення в сільському господарстві має велике значення у загальній системі ціноутворення. Адже ціни підприємств АПК на сільськогосподарську продукцію становлять більшу частку у роздрібній ціні товарів, що виробляються із сільськогосподарської сировини. Визначальну роль у формуванні цін АПК відіграють ціни на паливно-енергетичні ресурси, продукцію машинобудівних підприємств, що виробляють сільськогосподарську техніку, добриво і засоби захисту рослин та послуги, що надаються сільськогосподарським підприємствам. Зміна рівня будь-якої з них впливає на величину, динаміку та структуру цін як в аграрному секторі, так і в усій економіці, оскільки господарська діяльність усіх підприємств, сфер виробництва, галузей економіки є взаємопов'язаною та взаємозалежною. Отже, ціновий механізм повинен функціонувати таким чином, щоб не допустити значного дисбалансу в ціноутворенні між сільським господарством та іншими галузями, забезпечуючи вирівнювання цінових умов аграрного розвитку [15].

Постановка завдання. Метою дослідження є з'ясування особливостей формування цін на сільськогосподарську продукцію та впливу механізму ціноутворення на розвиток аграрного сектору економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні ціни на сільськогосподарську продукцію, як і на всі інші товари вітчизняних виробників, характеризуються тенденцією до зростання. Це об'єкти-

вне явище пов'язане з інфляційними процесами в економіці, що відображають здорожчання практично всіх ресурсів, задіяних у національному господарстві.

За останні п'ять років частка продукції АПК у структурі експортної виручки України зросла з 27 % у 2013 р. до 41 % у 2017 році. За результатами першої половини 2018 р. частка агропродовольчої продукції склала 36,5 %. Проте варто зазначити, що основу аграрного експорту все ще становить експорт сировини, а саме продукція рослинного походження – пшениця, кукурудза, ячмінь та соєві боби. Частка цієї продукції в структурі становить порядку 55 %. Ці топ-10 продуктів складають 82 % всього експорту агропродовольчих продуктів з України [7].

Серед аграрного імпорту України першу позицію займає насіння соняшнику: за січень-червень 2018 року обсяг закупівель склав 213,3 млн дол. США. На другому місці – риба морожена (159,9 млн дол. США), а на третьому – кукурудза (108,6 млн дол. США). Замикає топ-10 продуктів аграрного імпорту олія пальмова: обсяг імпорту за першу половину 2018 р. становив 75,4 млн дол. США. Частка топ-10 продуктів агропродовольчого імпорту України становить 47 % [10].

Виникає адекватне запитання, чому Україна спочатку експортує кукурудзу, ячмінь, пшеницю та іншу сільськогосподарську сировину, а потім ввозить її чи продукти з неї, які можуть виготовлятися на внутрішньому ринку, в країну у вигляді імпорту.

Ринок аграрної продукції має вирішити ці та інші питання як на внутрішньому, так і на зовнішньому сегменті [10]:

- адекватна ціна на аграрну продукцію за рахунок рентабельного ціноутворення това ровиробником та врегулюванням націнки посередників;
- регулювання наповненості внутрішнього ринку товарами власного виробництва та імпортованою аграрною продукцією;
- регулювання через експорт кількості сільськогосподарської продукції, яка затребувана на внутрішньому ринку;
- вирішення питань логістики, що є дуже важливим для вказаної галузі народного господарства;
- забезпечення можливості отримання державних кредитів, субсидій для товаровиробників;
- забезпечення твердої ціни на внутрішньому ринку аграрної продукції;
- полегшення умов стандартизації вітчизняної продукції для виходу

на ринок ЄС;

- забезпечення умов добросовісної конкуренції усім учасникам вказаного ринку.

Сьогодні експорт великої кількості товарів агропромислового походження сформувався внаслідок низького сукупного попиту та рівня цін на національному ринку. Така тенденція не може гарантувати довгострокові експортні перспективи, адже конкуентоспроможні позиції галузі на зовнішніх ринках повинні формуватися в умовах цінової конкуренції та насиченості внутрішнього ринку. З огляду на це доцільним є впровадження політики імпортозаміщення щодо тих груп товарів, де імпорт переважає експорт [4].

Заданими Державної служби статистики України, у 2018 році порівняно з 2010 роком індекс цін реалізації продукції сільського господарства сільськогосподарськими підприємствами (крім малих) становив 308,3 %, у тому числі продукції рослинництва – 331,8 %, тваринництва – 284,5 %. Зростання цін на сільськогосподарську продукцію є одним з основних чинників, які зумовлюють здорожчання продовольчих товарів. За офіційними даними, індекс цін на продукти харчування з 2010 до 2018 року становив 206,9 %, а індекс споживчих цін загалом – 217,4 %. Для порівняння, індекс цін вітчизняних виробників промислової продукції загалом протягом того самого періоду становив 262,7 % [13].

Як бачимо, темпи зростання цін на сільськогосподарську продукцію помітно перевищували темпи зростання споживчих цін та індекс цін виробників промислової продукції. Водночас на відміну від інших основних товарних груп ціни на окремі види сільськогосподарської продукції в динаміці характеризуються помітними коливаннями – у бік як збільшення, так і зменшення.

Звісно домінуючою є тенденція до зростання цін. Фрагментарне їх зменшення в попередні роки зустрічається і в інших галузях економіки, однак для сільського господарства це явище стало доволі звичним. Загалом високими, що нетипово для інших галузей, є абсолютні значення приросту чи зменшення цін на окремі види сільськогосподарської продукції порівняно з попереднім роком. У рослинницьких галузях середні щорічні їх коливання (у бік збільшення чи зменшення) протягом 2011-2018 років становили від 20 % до 35 %, у тваринницьких – 15-25 % відповідно.

Причини такої ситуації значною мірою пов'язані з комплексним впливом двох чинників: залежності галузі від погодних умов та низької

еластичності попиту на сільськогосподарську продукцію. Помітні коливання в окремі роки під впливом погодних умов урожаїв в умовах відносної стабільності внутрішнього ринкового попиту є причиною значних змін цін на окремі види продукції рослинництва [17].

Ця причина вагома, але не єдина. Дедалі більше на динаміку цін впливають зовнішньоекономічні операції, які формують баланс попиту і пропозиції на вітчизняну агропродовольчу продукцію. Зокрема періодичні зниження закупівельних цін на продукцію тваринництва, які були ініційовані переробними підприємствами, пояснювалися останніми труднощами зі збутом їх продукції в Російську Федерацію, яка неодноразово обмежувала ввіз українського молока і м'яса, несприятливою кон'юнктурою на ринках інших країн [17].

Це пояснення загалом підтверджують офіційні дані про зовнішньоекономічні операції з агропродовольчою продукцією. Протягом останнього десятиліття найбільшою мірою закупівельні ціни на молоко в Україні знизилися порівняно з попереднім роком у 2012 році (на 12,5 %). Тоді ж експорт молочних продуктів у перерахунку на молоко зменшився на 15% за зростання імпорту на 60 %, що створювало додатковий понижуючий тиск на ціни на внутрішньому ринку. У зазначений період мало місце й певне зниження цін експорту основних видів молочної продукції вітчизняного виробництва [17].

Привертає увагу той факт, що упродовж 2011-2018 рр. узагалі не спостерігалось зниження цін реалізації підприємствами яєць і лише одного разу (у 2013 році) незначно знизилися ціни на м'ясо птиці. Основними виробниками продукції птахівництва є великі комплекси, виробничі об'єднання агрохолдингового типу, які формують власні збутові мережі й мають завдяки цьому змогу впливати на умови продажу своєї продукції. Рівень концентрації виробництва в інших сільськогосподарських галузях загалом значно нижчий, однак тенденція до його підвищення й тут доволі помітна, а це позначається на організації збуту виробленої продукції, а отже, й на динаміці цін.

Як зазначено, темпи зростання цін на сільськогосподарську продукцію загалом перевищують темпи інфляції та зростання цін у промислових галузях. Це спонукає переглянути розповсюджену тезу про негативний вплив диспаритету цін на сільськогосподарську й промислову продукцію на економічне становище агровиробників. Наслідком тривалого диспаритету цін мала би стати низька рентабельність (збитковість) їх продукції. Однак за офіційними даними, рівень рентабельності

продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах України зріс із майже 27 % у 2014 році до 29 % у 2018 році, лише у 2016 році опустившись нижче за 20 %. Рівень рентабельності продукції тваринництва за цей період зріс із майже 8 до 13,5 %. Збільшуються й обсяги виробництва сільськогосподарської продукції, у тому числі за рахунок підвищення урожайності і продуктивності тварин. Зокрема виробництво аграрними підприємствами України валової продукції сільського господарства в постійних цінах у 2016 році порівняно з 2014 роком збільшилося на 45 %, порівняно з 2000 роком – у 2,5 раза. Звичайно, певна частка підприємств галузі була збитковою, але таке явище цілком закономірне для ринкової економіки, господарський механізм якої (у тому числі ціновий його елемент) виконує і селективну функцію, усуваючи найменш дієздатні суб'єкти.

Академік Б. Й. Пасхавер вважає, що зростання показників виробництва сільськогосподарської продукції та її висока рентабельність сформувалися завдяки зростанню продуктивності земель і живої праці, які й перебивають втрати від диспаритету цін [1]. Водночас слід зазначити, що позитивний вплив перелічених чинників виробництва відбувається не сам по собі, а завдяки розвитку матеріально-технічної бази виробництва.

Порівняння середніх цін на промислову й сільськогосподарську продукцію з показниками 1991 року, яке часто зустрічається в наукових публікаціях, не цілком коректне, оскільки за цей період на українських полях з'явилося нове покоління технічних засобів, якісно змінилося обладнання, агрохімікати, технології застосування матеріальних оборотних ресурсів у сільськогосподарському виробництві. Завдяки цьому помітно зросла технологічна ефективність виробництва сільськогосподарської продукції. Так, урожайність зернових у сільськогосподарських підприємствах України у 2018 році порівняно з 1990 роком зросла майже на 25 %, соняшнику – на 45, цукрового буряку – на 51, ріпаку – на 63 %, надій молока на одну корову за цей період збільшився на 64 %.

Як відомо, рівень ціни товару фокусує в собі суперечливі інтереси різних сторін. Для продавців товару він практично завжди низький, а для покупця – високий [16]. Механізм формування цін на сільськогосподарську продукцію не є досконалим, містить перекося, які необхідно виправляти. Водночас надмірне акцентування уваги на диспаритеті цін без урахування якісних характеристик товарів, технологій їх виробництва можна вважати не зовсім коректною

спробою перекласти відповідальність за проблеми сільгоспвиробників на суміжні галузі.

Помітні коливання в динаміці цін на сільськогосподарську продукцію дезорієнтують аграрні підприємства у виборі програми виробничої діяльності на близьку перспективу. Існують непоодинокі приклади, коли після стрімкого стрибка закупівельних цін на певні види продукції рослинництва наступного року сільгоспвиробники значно збільшували посівні площі відповідних культур. Результатом було перевиробництво продукції, яке збурювало чергові цінові коливання і негативно позначалося на прибутках підприємств. Періодичні зниження закупівельних цін на продукцію скотарства і свинарства зароджували сумніви у доцільності інвестування розвитку цих галузей.

З'ясовано, що за відсутності чітких стратегій розвитку сільськогосподарські виробники доволі чутливо реагують саме на динаміку цін у попередньому періоді, меншою мірою враховуючи при цьому ефективність виробництва, яка склалася, ресурсне забезпечення.

Помітна варіація цін на сільськогосподарську продукцію спостерігається не тільки в динаміці, а й у розрізі окремих сільгоспвиробників та їх груп у певний період. Особливо високою вона є на овочі, фрукти і ягоди, картоплю – між різними регіонами країни та й у рамках окремого регіону різниця в цінах кількаразова.

У галузі тваринництва найвищими є показники варіації цін реалізації м'яса птиці та яєць. Як зазначено, великі підприємства промислового птахівництва мають значні можливості самостійно визначати умови реалізації продукції через власну збутову мережу. Залежно від ринкових позицій одні виробники мають змогу встановлювати відносно високу ціну на свою продукцію, інші – змушені її знижувати. Тому й спостерігаються значні коливання цін на продукцію птахівництва, які є результатом цінової конкуренції безпосередньо між її виробниками.

Високі показники варіації в окремі роки цін на ріпак та цукровий буряк пов'язані з тим, що в деяких областях ціни їх продажу помітно перевищували середні в Україні. Така ситуація мала місце в тих областях, де за рахунок вертикальної інтеграції виробників і покупців (зокрема у формі агрохолдингів) були зафіксовані особливо високі закупівельні ціни на відповідну продукцію.

Доволі обмежені можливості впливати на формування закупівельних цін на свою продукцію є у виробників пшениці та молока. У перших це пов'язано з великою кількістю суб'єктів господарювання – продавців пшениці, виробниками якої є понад половина зареєстрованих в Україні

сільськогосподарських підприємств. У других – зі спроможністю відносно нечисленних компаній – виробників молокопродуктів, користуючись монопольним становищем, жорстко контролювати ціни на молочну сировину.

Отже, чим вища варіація цін, тим помітнішими є можливості окремих сільгоспвиробників чи їх груп впливати на процес ціноутворення, і навпаки, низька варіація цін свідчить про сильні позиції покупців сільськогосподарської продукції, які можуть узгоджувати свої інтереси і диктувати умови продажу виробникам. Аналіз варіації цін на сільськогосподарську продукцію дає змогу відстежувати зміни у співвідношенні інтересів її виробників і покупців у різних галузях сільського господарства.

Слід зазначити, що висока варіація цін на певний вид сільськогосподарської продукції свідчить про значні можливості впливати на процес ціноутворення не всіх виробників, а окремих їх груп, лідерів галузі. Удосконалення процесу ціноутворення повинно передбачати формування однакових і прозорих умов реалізації продукції для усіх сільськогосподарських підприємств. Не менш важливе завдання – зробити ціни на сільськогосподарську продукцію прогнозованішими в динаміці, що дасть змогу уникнути втрат, пов'язаних із дезорієнтацією агровиробників через помітні їх коливання [17].

Досвід попередніх років свідчить, що не варто покладати надмірні сподівання на регулювання державними органами процесу ціноутворення адміністративними методами. Певний державний контроль у цій сфері звісно необхідний, однак за його здійснення слід також забезпечити дотримання засад чесної економічної конкуренції.

Удосконалення процесу ціноутворення передбачає створення сприятливих умов для розвитку підприємницької діяльності, що дасть змогу збільшити кількість партнерів сільськогосподарських підприємств, задіяних у процесі реалізації їх продукції. Йдеться про розвиток інституту посередників, розгортання діяльності збутових чи багатофункціональних обслуговуючих кооперативів, гуртових ринків та інших елементів ринкової інфраструктури.

Конкуренція між посередниками, наявність у сільськогосподарських підприємств можливостей вибрати вигідний канал реалізації продукції, усунення негативних наслідків моносонії в системі її збуту дасть змогу створити ринкове середовище, в якому в процесі ціноутворення не буде явних перекосів на користь однієї зі сторін.

Очевидно, повністю уникнути помітних коливань в динаміці цін на сільськогосподарську продукцію через об'єктивні причини не вдасться. Однак інструменти пом'якшення негативних наслідків цих коливань добре відомі. Йдеться про страхування ризиків, у тому числі під час біржових торгів (хеджування), розвиток інтеграційних зв'язків між сільськогосподарськими виробниками та переробними підприємствами. На згладжування цінових коливань спрямована діяльність Аграрного фонду України. Практика свідчить, що такі коливання згладжуються завдяки розвитку зовнішньоекономічних операцій. Зокрема збільшення експорту сільськогосподарської продукції допомагає зняти надлишок її пропозиції, який спричинює зниження цін на внутрішньому ринку. Вивчення особливостей і закономірностей формування цін на сільськогосподарську продукцію, постійний моніторинг ситуації дадуть змогу ефективніше застосовувати ці інструменти.

Висновки та пропозиції. Динаміка та коливання цін на сільськогосподарську продукцію є чинником, який помітно впливає на поведінку її виробників, закладаючи тим самим тенденції розвитку аграрного сектору економіки. Адаптація до негативних наслідків впливу цього чинника відбувається переважно у формі перерозподілу ресурсів на користь окремих сільськогосподарських галузей, підвищення рівня концентрації виробництва за рахунок усунення з ринку дрібних суб'єктів господарювання, формування холдингових структур. Як наслідок, зростає роль сільгоспвиробників у процесі формування цін на їх продукцію. З'ясовано, що індикатором цього процесу є підвищення варіації цін реалізації продукції в розрізі окремих виробників та їх груп. Слід критично переглянути тезу про наявність диспаритету цін на сільськогосподарську і промислову продукцію.

Однак не всі зміни в організації аграрного виробництва під впливом цінового чинника є позитивними. Для усунення диспропорцій, які при цьому виникають, застосовують сукупність адміністративних інструментів державного регулювання та організаційно-економічні методи узгодження інтересів виробників і продавців продукції. Системний аналіз процесів у сфері ціноутворення дає змогу оцінити ефективність зазначених інструментів, обґрунтувати за потреби зміни в їх застосуванні.

Передбачається подальше вивчення процесу ціноутворення на сільськогосподарську продукцію в контексті українських реалій.

Список використаної літератури

1. Агропродовольчий розвиток України в контексті забезпечення продовольчої безпеки країни : кол. монографія / Шубравська О. В. та ін. ; за ред. О. В. Шубравської. Київ, 2014. 456 с.
2. Артус М. М. Державна політика та фінансовий механізм ціноутворення на сільськогосподарську продукцію : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук. Київ, 2011. 38 с.
3. Бруханський Р. Ф., Железняк Н. В., Хомин І. П. Фінансово-облікова проблематика відтворення потенціалу сільськогосподарських підприємств : монографія. Тернопіль, 2014. 452 с.
4. Карасьова Н. А. Глобалізаційні детермінанти експортоорієнтованого розвитку аграрного сектора України. *Міжнародна економічна політика*. 2014. № 1 (20). С. 129-152.
5. Кирилюк Є. М. Аграрний ринок в умовах трансформації економічних систем : монографія. Київ, 2013. 571 с.
6. Коваленко О. Ю. Цінова конкурентоспроможність та особливості ціноутворення на ринку сільськогосподарської продукції. *Інноваційна економіка*. 2013. № 3. С. 218-226.
7. Основні показники зовнішньої торгівлі України, 2018 : веб-сайт. URL: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini (дата звернення: 18.12.2018).
8. Пархомиць М. К., Гудак В. В. Організаційно-економічний механізм забезпечення дохідності сільськогосподарських підприємств: теорія, методика, практика : монографія. Тернопіль, 2014. 256 с.
9. Пархомиць М. К., Матвійчук М. З. Ціноутворення у підприємствах агропромислового виробництва: організація та методика : монографія. Тернопіль, 2012. 228 с.
10. Польова О., Гусонька Д. Поняття ринку аграрної продукції України в системі міжнародної торгівлі. *Аграрна економіка*. 2018. Т. 11. № 3-4. С. 103-110.
11. Скоцик В. Є. Паритетність цін як передумова відновлення технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 5. С. 81-89.
12. Фирсов Е. А. Развитие теории стоимости и ценообразования. *Економіка АПК*. 2014. № 3. С. 42-49.
13. Ціни. *Державна служба статистики України* : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 12.04.2019).
14. Шквиря Н. О. Особливості ціноутворення на ринку сільськогосподарської продукції. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2014. № 1 (25). С. 272-275.
15. Шпикуляк О. Г. Проблеми економічних відносин в механізмі ціноутворення аграрного ринку. *Економіка АПК*. 2009. № 10. С. 77-82.

16. Шпичак О. М. Теоретико-методологічні аспекти ціноутворення на сільськогосподарську продукцію. *Економіка АПК*. 2012. № 8. С. 3-10.
17. Яців І. Б., Яців С. Ф. Формування цін на сільськогосподарську продукцію як чинник розвитку аграрного сектору економіки. *Аграрна економіка*. 2015. Т. 8. № 1-2. С. 24-31.

Стаття надійшла 24.05.2019 р.

А. П. Радченко,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки і управління
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Французський бульвар, 24/26, 65058, г. Одеса, Україна,
e-mail: rap_1@ukr.net

О. О. Сурмай,

1-й курс магістратури,
спеціальність «Менеджмент внешнеэкономической деятельности»,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Французський бульвар, 24/26, 65058, г. Одеса, Україна

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМА ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ НА ПРОДУКЦИЮ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Исследуются особенности формирования цен на сельскохозяйственную продукцию. Рассмотрены причины и следствия заметного колебания в динамике цен на отдельные виды продукции. Показан рост влияния на процесс ценообразования внешнеэкономических операций, концентрации производства сельскохозяйственной продукции. Критически рассматривается распространенный во многих публикациях тезис о наличии диспаритета цен на сельскохозяйственную и промышленную продукцию. Сделан вывод об усилении позиций сельскохозяйственных предприятий в процессе формирования цен на их продукцию. Индикатором этого процесса является повышение вариации цен реализации продукции в разрезе отдельных производителей и их групп.

Ключевые слова: сельскохозяйственные предприятия; сельскохозяйственная продукция; цена реализации; вариация цен; диспаритет цен.

O. P. Radchenko,

candidate of economics sciences
associate professor of Economics and Management Department
of Odessa I. I. Mechnikov National University
24/26 Frantsuzkyi bulvar, Odessa, 65058, Ukraine,
e-mail: rap_1@ukr.net

O. O. Surmai,

master candidate,

specialty “Management of foreign economic activity”

of Odessa I. I. Mechnikov National University

24/26 Frantsuzkyi bulvar, Odessa, 65058, Ukraine

THE IMPROVEMENT OF PRICING MECHANISMS FOR AGRICULTURAL ENTERPRISES PRODUCTION

In the article the basic problems of pricing on the products of domestic regional agrarian business are reflected in modern terms. It is well-proven in the process of research, that the process of pricing on the enterprises of regional agrarian business consists in the mechanism of combination of the market pricing with the elements of government control through the mechanism of establishment of minimum purchase prices on products, that certainly by a legislation, the regional features of pricing are described on products. The method of forming of price is offered on an agricultural produce, which takes into account the indexes of quality of products and efficiency of its production. Grounded necessity of subsequent perfection of process of pricing of products agrarian a sector as constituent of mechanism of development of regional agrarian business.

Basic directions of price policy, which are directed on providing, are considered: development of national economy and entrepreneurial activity; counteraction monopolistic (dominant) abuse position in the field of pricing, expansion of purview free prices; to balance of market of commodities and increase of their quality; social guarantees to the population in the case of growth of prices et cetera The operating methods of government control of prices are analyzed in food retail industry of region and presented suggestion in relation to the features of pricing on the enterprises of food retail industry.

Features of pricing for agricultural production are investigated. The causes and effects of noticeable fluctuation in dynamics of the prices of separate types of products are considered. Growth of influence on process of pricing of the external economic operations, concentration of agricultural production is shown. The thesis, widespread in many publications, about existence of disparity of the agricultural and industrial products prices is critically considered. The conclusion on strengthening of positions of the agricultural enterprises in the course of pricing for their products is drawn. The indicator of this process is increase of a variation of the products sales prices in a section of certain producers and their groups.

Key words: agricultural enterprises; agricultural products; realization price; variation of the prices; disparity of the prices.

References

1. Shubravskaya, O. V., Moldavan, L. V., Paskhaver, B. Y. et al. (2014). Ahroprodovolchyy rozvytok Ukrainy v konteksti zabezpechennia prodovolchoi bezpeky krainy : kol. monohrafiia [Agrarian development of Ukraine in the context of providing countries’

- food security]. Kyiv : DU "Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia Ukrainy". [in Ukrainian].
2. Artus, M. M. (2011). Derzhavna polityka ta finansovyi mekhanizm tsinoutvorennia na silskohospodarsku produktsiiu [State policy and financial mechanism of pricing of agro-industrial products]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
 3. Brukhanskiy, R. F., Zhelezniak, N. V. & Khomyn, I. P. (2014). Finansovo-oblikova problematyka vidtvorennia potentsialu silskohospodarskykh pidpryemstv : monohrafiia [Financial and accounting problems of reproducing potential of agri-industrial enterprises. Monograph]. Ternopil : TNEU. [in Ukrainian].
 4. Karasova, N. A. (2014). Hlobalizatsiini determinanty eksportoorientovanoho rozvytku ahrarnoho sektora Ukrainy [Globalization determinants of export oriented of developing agrarian sector in Ukraine]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka. – International economic policy*, 1 (20), pp. 129-152. [in Ukrainian].
 5. Kyryliuk, Ye. M. (2013). Ahrarnyi rynek v umovakh transformatsii ekonomichnykh system : monohrafiia [Agrarian market in conditions of transforming economic system]. Kyiv : KNEU. [in Ukrainian].
 6. Kovalenko, O. Yu. (2013). Tsinova konkurentospromozhnist ta osoblyvosti tsinoutvorennia na rynku silskohospodarskoi produktsii [Cost competitiveness and features of pricing at the agrarian market]. *Innovatsiina ekonomika. – Innovative economy*, 3, pp. 218-226. [in Ukrainian].
 7. Osnovni pokaznyky zovnishnoi torhivli Ukrainy, 2018 [Basic indexes of foreign trade of Ukraine, 2018]. – Retrieved from : http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torghivli_ukraini. [in Ukrainian].
 8. Parkhomets, M. K. & Hudak, V. V. (2014). Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm zabezpechennia dokhidnosti silskohospodarskykh pidpryemstv: teoriia, metodyka, praktyka : monohrafiia [Organizational and economic mechanism of ensuring profitability of agricultural enterprise; theory, methodology, practice. Monograph]. Ternopil : TNEU. [in Ukrainian].
 9. Parkhomets, M. K. & Matviichuk, M. Z. (2012). Tsinoutvorennia u pidpryemstvakh ahropromyslovoho vyrobnytstva: orhanizatsiia ta metodyka : monohrafiia [Pricing at agricultural enterprises: organization and methodics]. Ternopil : Ekonomichna dumka. [in Ukrainian].
 10. Polova, O. & Husonka, D. (2018). Poniattia rynku ahrarnoi produktsii Ukrainy v systemi mizhnarodnoi torhivli [Concept of market of agrarian products in Ukraine in the system of foreign trade]. *Ahrarna ekonomika. – Agricultural economy*, 11, № 3-4, pp. 103-110. [in Ukrainian].
 11. Skotsyyk, V. Ye. (2013). Parytetnist tsin yak peredumova vidnovlennia tekhnichnogo potentsialu silskohospodarskykh pidpryemstv [Equity of prices as an assumption of reproduction of technical potential of agricultural enterprise]. *Stalyi rozvytok ekonomiky. – Sustainable development of economy*, 5, pp. 81-89. [in Ukrainian].
 12. Firsov, E. A. (2014). Razvitie teorii stoimosti i tsenoobrazovaniia [Developing of theory of cost and pricing]. *Ekonomika APK. – Agricultural economy*, 3, pp. 42-49. [in Russian].
 13. Tsiny. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy: offtsiinyi sait [Prices. State statistics

- service of Ukraine: official web-site. Retrived from <http://www.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian].
14. Shkvyria, N. O. (2014). Osoblyvosti tsinoutvorennia na rynku silskohospodarskoi produktsii [Features of pricing at the market of agri-industrial products]. *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky)*. – *Collection of scientific works of Tavria state agro-technological university (economic sciences)*, 1 (25), pp. 272-275. [in Ukrainian].
 15. Shpykuliak, O. H. 2009. Problemy ekonomichnykh vidnosyn v mekhanizmi tsinoutvorennia ahrarnoho rynku [Issues of economic relationships in the mechanism of pricing at agrarian market]. *Ekonomika APK. – Agricultural economy*, 10, pp. 77-82. [in Ukrainian].
 16. Shpychak, O. M. (2012). Teoretyko-metodolohichni aspekty tsinoutvorennia na silskohospodarsku produktsiiu [Theoretical and methodological aspepests of pricing for agricultural products]. *Ekonomika APK. – Agricultural economy*, 8, pp. 3-10. [in Ukrainian].
 17. Yatsiv, I. B. & Yatsiv, S.F. (2015). Formuvannia tsin na silskohospodarsku produktsiiu yak chynnyk rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky [Pricing for agricultural products as a factor of developing agrarian sector of economy]. *Ahrarna ekonomika. – Agricultural economy*, 8, 1-2, pp. 24-31. [in Ukrainian].